07/09/2025

7 Σεπτεμβρίου: Εορτάζει η Αγία Κασσιανή η Υμνογράφος

/ Βίοι Αγίων

- **Λάμπρος Σκόντζος, Θεολόγος**

Η γυναίκα καταξιώθηκε, για πρώτη φορά, στον Χριστιανισμό και αναδείχτηκε ως ισότιμο, με τον άνδρα, ανθρώπινο πρόσωπο. Τρανή απόδειξη η ανάδειξη μυριάδων αγίων γυναικών, οι οποίες συναγωνίστηκαν επάξια τους άνδρες αγίους σε αγιότητα και αξιοσύνη. Μια από αυτές υπήρξε η αγία Κασσιανή, η λόγια μοναχή, η φημισμένη ποιήτρια και υμνογράφος του Βυζαντίου.

Το όνομά της απαντάται ως Κασσιανή ή Κασ(σ)ία, ή Εικασία, ή Ικασία. Γεννήθηκε

περί το 805 – 810 στην Κωνσταντινούπολη από οικογένεια επιφανών φεουδαρχών. Ο πατέρας της ήταν εξέχον μέλος της αυτοκρατορικής αυλής και είχε τον τίτλο του Κανδιδάτου. Οι γονείς της φρόντισαν να της παράσχουν λαμπρές σπουδές. Η υψηλή της μόρφωση, η σπάνια ομορφιάς της και τα σωματικά και ψυχικά της χαρίσματα, την ανέδειξαν ως μια από τις πλέον χαρισματικές κοπέλες του Βυζαντίου και περιζήτητη νύφη για τους ευγενείς νέους της Βασιλεύουσας. Οι βιογράφοι της Συμεών ο Μεταφραστής, Γεώργιος Αμαρτωλός και Λέων ο Γραμματικός, αναφέρουν πως υπήρξε υποψήφια νύφη του αυτοκράτορα Θεόφιλου (829-842). Σύμφωνα με το χρονικό, η μητέρα του Θεόφιλου Ευφροσύνη οργάνωσε τελετή επιλογής νύφης για τον αυτοκράτορα στο παλάτι, στην οποία πήρε μέρος και η όμορφη και καλλιεργημένη αρχοντοπούλα Κασσιανή. Το γεγονός αυτό τοποθετείται ανάμεσα στα έτη 821 – 830. Σύμφωνα με το τελετουργικό, περνούσαν μπροστά από τον αυτοκράτορα οι υποψήφιες νύφες και ο αυτοκράτορας εξέταζε την εξωτερική τους εμφάνιση και την πνευματική τους καλλιέργεια. Όταν κατέληγε, έδινε ένα χρυσό μήλο στην υποψήφια της αρεσκείας του.

Όταν ήρθε η σειρά τη Κασσιανής να περάσει μπροστά από τον Θεόφιλο, εκείνος έμεινε έκθαμβος από την σωματική της ομορφιά και θέλησε να δοκιμάσει και την πνευματική της καλλιέργεια και το ήθος της. Της απεύθυνε το εξής: «Ως άρα δια γυναικός ερρύη τα φαύλα» δηλαδή: «από μία γυναίκα έχουν προέλθει οι συμφορές στην ανθρωπότητα», εννοώντας την παρακοή της Εύας. Τότε η Κασσιανή του αποκρίθηκε με στόμφο: «Αλλά και δια γυναικός πηγάζει τα κρείττω», δηλαδή «όμως και από μια άλλη γυναίκα πηγάζουν οι ευλογίες για την ανθρωπότητα», εννοώντας το ρόλο της Θεοτόκου στη σωτηρία του ανθρωπίνου γένους.

Ο διάλογος αυτός και ο σπάνιος αυθορμητισμός της Κασσιανής πλήγωσε προφανώς τον εγωισμό και την υπεροψία του Θεόφιλου. Περισσότερο όμως τον θορύβησε η διαφαινόμενη δυναμικότητά της. Γι’ αυτό την απέρριψε και επέλεξε ως σύζυγό του την σεμνή αρχοντοπούλα Θεοδώρα από την Παφλαγονία.

Πολλοί μελετητές θεωρούν το γεγονός αυτό ανύπαρκτο, υποστηρίζοντας ότι το δημιούργησαν οι υποστηρικτές των Ιερών Εικόνων, προκειμένω να μειώσουν τον εικονομάχο Θεόφιλο και να εξυψώσουν την Θεοδώρα, η οποία αναστήλωσε οριστικά τις Ιερές Εικόνες το 843 και έβαλε τέλος στην εκατονταετή εικονομαχική διαμάχη.

Μετά από λίγο καιρό η Κασσιανή επέλεξε τη μοναχική ζωή. Στα 843 ίδρυσε δικό της κοινόβιο στα περίχωρα, δυτικά της Κωνσταντινουπόλεως, έξω από τα δυτικά τείχη, όπου έγινε ηγουμένη. Κάποιοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι η απόφασή της να γίνει μοναχή ήταν αποτέλεσμα του πληγωμένου εγωισμού της για την μη επιλογή της ως σύζυγος του αυτοκράτορα. Όμως αυτό δεν μπορεί να είναι

αλήθεια. Η υπέροχη εκείνη κόρη ήταν αδύνατον να κανονίζει τη ζωή της με τέτοια ευτελή πάθη. Μια επιστολή του αγίου Θεοδώρου Στουδίτου έρχεται να επιβεβαιώσει ότι η επιλογή της να γίνει μοναχή ήταν συνειδητή και απαλλαγμένη από φτηνά εγωιστικά κίνητρα. Μάλιστα είναι γνωστό ότι η Μονή της Κασσιανής είχε πνευματικούς δεσμούς με την περίφημη Μονή Στουδίου και ο άγιος Θεόδωρος τη γνώριζε καλά. Άλλωστε η Κασσιανή αποφάσισε να μονάσει υπερασπίζοντας την Κυρία Θεοτόκο, με την αυθόρμητη και σοφή απόκρισή της στον αυτοκράτορα.

Εκεί ασχολήθηκε με την πνευματική της τελείωση. Με προσευχή νηστεία, αγρυπνία και τον αγώνα της κατά των παθών της ανήλθε σε ανώτερα πνευματικά επίπεδα. Ταυτόχρονα με τον πνευματικό της αγώνα καλλιεργούσε και τη μεγάλη της αγάπη για την εκκλησιαστική ποίηση, ώστε αναδείχτηκε ως μια από τις μεγαλύτερες ποιητικές και υμνογραφικές φυσιογνωμίες της Εκκλησίας και της παγκοσμίου λογοτεχνίας.

Δυστυχώς οι πληροφορίες μας είναι σχεδόν ανύπαρκτες για την κατοπινή ζωή της και μόνο από τα ποιήματά της παίρνουμε κάποιες πληροφορίες. Λέγεται ότι ταξίδεψε στα τέλη της ζωής της ως τη Ρώμη και την Κρήτη και τη Κάσο, όπου κοιμήθηκε ειρηνικά το 890. Η Εκκλησία μας εκτιμώντας την αγία ζωή της και την ανεκτίμητη προσφορά της στην υμνογραφία της, την κατέταξε στους αγίους και όρισε να εορτάζεται η μνήμη της στις 7 Σεπτεμβρίου.

Στην αγία Κασσιανή αποδίδονται αρκετοί ύμνοι της Εκκλησίας μας. Ξεχωρίζουμε το τετραώδιο του περίφημου κανόνα του Μεγάλου Σαββάτου. Της αποδίδονται επίσης 21 Στιχηρά Ιδιόμελα, σε Δεσποτικές, Θεομητορικές και εορτές Αγίων. Συνέγραψε επίσης μια σειρά από 789 θαυμαστά επιγράμματα, με τον χαρακτηρισμό «Γνώμαι», σε βυζαντινό 12σύλλαβο ρυθμό. Σ’ αυτά περιγράφονται και στιγματίζονται ανθρώπινα πάθη, όπως η φιλαργυρία, το ψεύδος, η απάτη κ.α. και εξαίρονται ανθρώπινες αρετές και δεξιότητες, όπως η αγάπη, η φιλία, η εξυπνάδα, η σύνεση κλπ.

Όμως η αγία Κασσιανή είναι γνωστή κυρίως για το θαυμάσιο ομώνυμο τροπάριό της, «Κύριε η εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή». Το εξαίσιο δοξαστικό των αποστίχων του όρθρου της Μεγάλης Τετάρτης, το οποίο ψάλλεται το βράδυ της Μεγάλης Τρίτης. Σε αυτό κάνει λόγο, σε πρώτο ενικό πρόσωπο, για την αμαρτωλή γυναίκα, η οποία, αφού μετανόησε, ένιψε τα πόδια του Χριστού με ακριβά μύρα, τα έπλυνε με τα δάκρυά της και τα σκούπισε με τα μαλλιά της. Πρόκειται για σπάνια μεγαλοφυή ποιητική σύνθεση, ένα αληθινό αριστούργημα λόγου, υψηλής θεολογίας και σοφίας, το οποίο εντάσσεται στα σπουδαιότερα ποιήματα όλων των εποχών. Επειδή η αγία ποιήτρια μεταχειρίζεται πρώτο ενικό πρόσωπο στον ύμνο, κάποιοι αμαθείς, χαρακτήρισαν την ίδια ως αμαρτωλή και γι’ αυτό είναι παρεξηγημένη, μη

έχοντας αυτό σχέση με την αλήθεια.